

Sætninger

Navn

Punktum

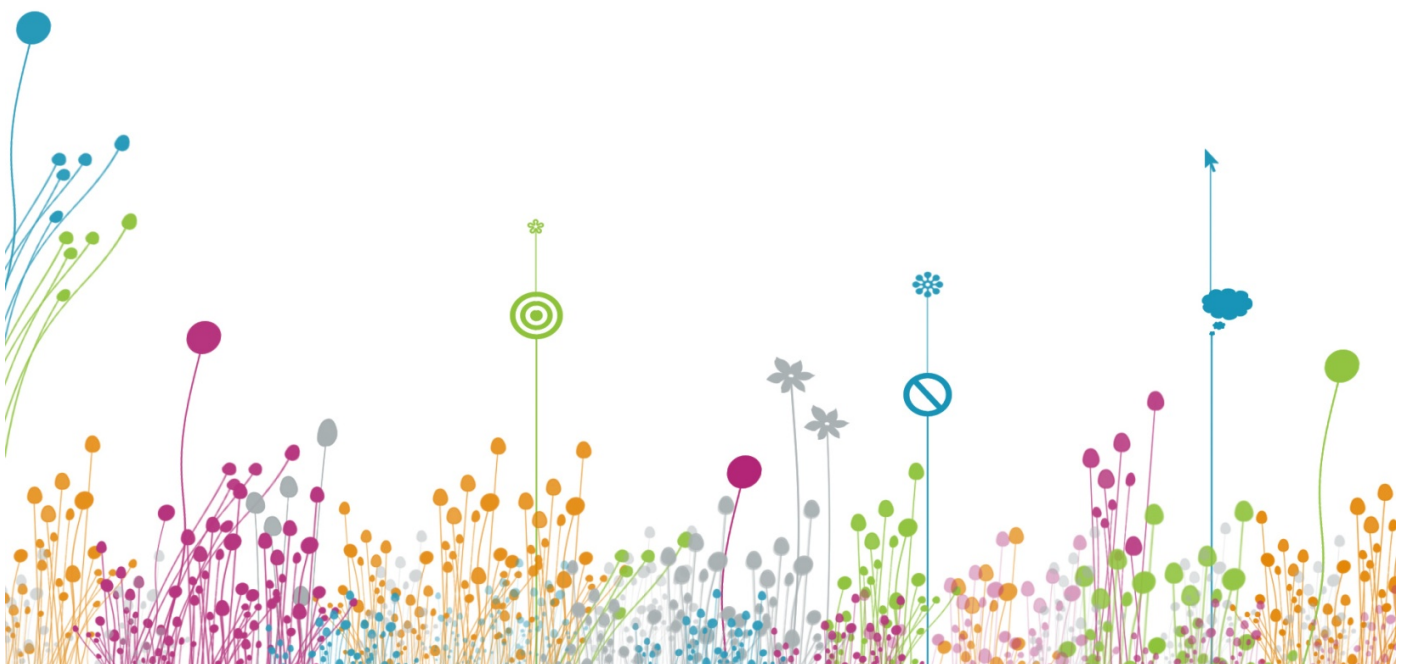
Store bogstaver

Udsagnsled

Grundled

Komma

Biord

Sætning

En sætning er en samling af ord. For alle sætninger gælder:

- 1) De starter med **STORT** bogstav.
- 2) De slutter med punktum, spørgsmålstegn(?) eller udråbstegn (!).
- 3) Der skal være et **udsagnsled (O)** og et **grundled (X)**!

Hvis man ikke deler en tekst op i sætninger, kan den være ret svær at læse.

Hvis man vil være sej til at lave gode sætninger, skal man derfor først og fremmest kunne sætte punktum, starte næste sætning med stort bogstav og kende til udsagnsled og grundled.

Solen skinner.

X O

Herefter skal man lære, at sætte forskellige ord ind i sætningen, så den bliver mere beskrivende.

Solen på himlen skinner hele dagen lang.

Opgave: Er det en sætning eller ej? Sæt kryds i JA eller NEJ.

	JA	NEJ		JA	NEJ
1) Den store busk	☐	☐	6) Vil du have et æble?	☐	☐
2) Pigen løb gennem huset.	☐	☐	7) Morten	☐	☐
3) var derfor gammel	☐	☐	8) hele dagen lang	☐	☐
4) Sneen var helt hvid.	☐	☐	9) Simon og Mie.	☐	☐
			10) Nu sover far.	☐	☐

Opgave: Sæt ordene sammen til en sætning. Skriv den på linjen. Alle ordene skal bruges. **Husk** at starte sætningen med et stort bogstav! **Husk** punktum til sidst i sætningen!

1) moster min stort har hus et

2) hurtigt bilen kører

3) elsker hund min kødben store lækre og

4) vinteren om træerne falder af bladene

5) børnene alle fødselsdag Mia hos skulle til

6) min tyve har seje biler gamle morfar

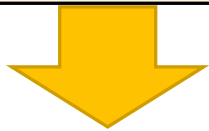
7) åbner allerede syv bageren klokken morgenen om

Punktum

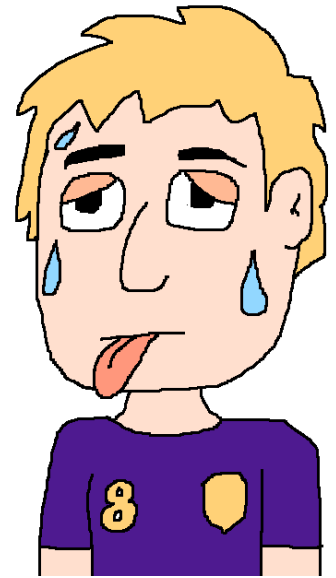
Når en sætning bliver lang, har man brug for at sætte et punktum. Punktum hjælper læseren til at få en lille pause. Så kan man overskue teksten bedre. Uden punktum kan det være svært at læse en tekst.

Her er en lang sætning, som kan deles med et punktum:

**Den varme gule sol skinner skarpt
det er varmt herude og Jonas
sveder.**

**Den varme gule sol skinner skarpt.
Det er varmt herude og Jonas
sveder.**

Opgave 1: Sæt ét punktum i hver linje og ret til stort.

- 1) Fuglene kvidrer udenfor nu er det blevet sommer.
- 2) Peters far læser avis hans mor laver mad.
- 3) Min guitar er god at spille på spiller du guitar?
- 4) På mandag får jeg ferie i ferien skal jeg til Frankrig.
- 5) Maria skal i teater hun elsker at se et teaterstykke.
- 6) Himlen er blå jeg skal helt sikkert ud at bade i dag.
- 7) Tre piger gynger på en stor gyngende en dreng græder

OPGAVE 2) Sæt punktum og ret til stort bogstav i denne tekst. (Der skal være 10 punktummer)

Solen skinner skarpt det er varmt i dag havet er koldt og her kan Jonas køle sig ned hans mor og far er gået ind i skyggen jonas kan ikke huske at det nogensinde har været så varmt før nu kommer der heldigvis en sky skyen dækker for solen nu bliver det koldere en dråbe rammer hans næse jonas kigger op og ser at skyen er en regnsky han tager sine ting og løber ind.

OPGAVE 3) Skriv først selv et kort stykke tekst uden punktum. Læs den højt for dig selv. Skriv samme tekst igen, men nu med punktum.

Uden punktum:

.....

.....

.....

.....

Med punktum:

.....

.....

.....

Store bogstaver

Nogle ord skal skrives med store bogstaver. Det gælder:

- 1) Det første ord i en sætning.
- 2) Det første bogstav efter punktum (og efter ! og ?)
- 3) Alle navne, efternavne, byer, lande (Louise Andersen, Danmark, Føtex)

OPGAVE 1) Sæt punktum i teksten og ret til stort bogstav. Skriv alle de bogstaver, du retter til stort på linjerne nedenunder.

henrik cyklede hjem til sin mor underligt nok var hun der ikke nervøst ledte han efter hende den dag skete der noget mærkeligt elefanten i zoo stak af, busserne kørte baglæns og lolland sank under havets overflade ordensmagten kunne intet stille op rigtig mange mennesker var forsvundet og alt var kaos tidligt næste morgen var det hele normalt igen.

Da Jonas var ude at gå trådte han i en kæmpe

— — — — — — — — — —

OPGAVE 2) Hvor mange bogstaver har du rettet til stort? Skriv det i kassen og se om regnestykket går op. (Husk startbogstavet)

- lars jensen bor i viborg.
- jeg handler ofte i brugsen.
- min far arbejder på hillerød sygehus, han er overlæge karlsen.
- bente og jonas var tit på forbrændingen for at finde ting
- hun hørte rikke, iben, morten og simon råbe på hende.
- på toftevangskolen går der 529 elever
- både fona og elgiganten har tilbud på den nye nokia 3310
- min livret er stegt flæsk. hvad er din?
- morten elsker maries saftvand. hun har en hemmelig opskrift.
- i afrika og asien er der ikke mange elefanter tilbage.
- det her er sidste sætning.

= 30

Udsagnsled (verballed)

4 ting du skal vide om udsagnsleddet:

1. I alle sætninger skal der være et udsagnsled.
2. Udsagnsleddet er det, der bliver gjort – altså er et udsagnsled **ALTID** et **udsagnsord**.
3. Man kan sætte **jeg** foran udsagnsleddet.
4. Man sætter en bolle **O** under udsagnsleddet.

O

= **Udsagnsled**

- man kan sætte **jeg** foran.

- Det er **ALTID** et udsagnsord

Opgave: Find udsagnsleddet i sætningerne.
Sæt en **O** under og skriv det på linjen.

Morten køber en is

O

køber

To drenge spiller skak

Simon og Dorte leger tit sammen

På stranden fandt Julie en flot sten

Min mosters have er flot og grøn

Familien Jensen bor i et flot hus

Isen smager godt

Jeg gik en lang tur

H.C. Andersen skrev mange eventyr

Den gamle mand går med stok

Kasper ønsker sig en ny fodbold

Udsagnsled (verballed)

Der kan være 2 udsagnsled i én sætning. Så sætter man en streg under dem:

Maria har løbet en tur

— ○ —

De kan også være delt af et ord. Så sætter man en bolle under hvert udsagnsled og binder dem sammen med en streg:

Maria har lige løbet en tur

○ ○
—

Opgave: Find to udsagnsled i hver sætning.

Sæt en ○ og streg under dem og skriv dem på linjerne:

Sofie skal have en ny hund _____

Jeg vil gerne spise en is _____

Min far har bygget huset _____

Vil du lege med mig? _____

Min mor skulle hente mig _____

Hunden vil altid spise _____

Vi skal spille i morgen _____

Jens skal stå tidligt op _____

Grundled (subjekt)

4 ting du skal vide om grundledet:

1. Der skal være et grundled i en sætning.
2. Det viser **hvem** eller **hvad** der gør det, udsagnsleddet siger. Man kan sige, at det er sætningens "hovedperson".
3. Man sætter et kryds **X** under grundledet.
4. Man finder grundledet ved at spørge "hvem eller hvad gør det?"

= grundled

- Passer sammen med udsagnsleddet
- sætningens "hovedperson"
- Spørg: Hvem gør det?

1. Find udsagnsleddet og sæt en **O** under.
2. Find grundledet og sæt et **X** under.
3. Skriv **grundledet** på linjen.

Morten køber en is
 X O

Morten

Simon hjælper sin far

Solen står op klokken 6.00

Jeg skriver med min nye blyant

Kathrine læser en god bog

Min mor kommer hjem om lidt

Supermand er meget stærk

Manden løber en tur hver dag

Grundled (subjekt)

Der kan også være flere grundled i samme sætning.
Så sætter man en streg under dem:

 X O

Maria og Janni løber en tur

Udsagnsleddet er

Løber

Hvem løber?

Det gør **Maria og Janni** -

Derfor er de begge grundledet.

I næste sætning er der endnu flere:

 X O

Alle træerne i skoven er grønne

1. Find først udsagnsleddet og sæt O under det.
2. Find derefter grundledet – husk der kan være flere!
3. Sæt et X og streg under grundledet/grundledene.

Jens og Kasper spiller et spil.

Alle børnene var med til rundbold.

Hele min familie skal med på ferien.

To mænd og fire damer købte en is.

Bo, Simon og Kasper er meget gode venner.

To af mine kjoler er røde.

Alle husene på vejen er gule

Min hund og min kat elsker at løbe efter hinanden

Udsagnsled og grundled

Opgave: Find udsagnsled og grundled i teksten – husk der kan være flere i en sætning!

Ida går til svømning. Hun svømmer til stævner og andre konkurrencer. Hendes veninde Louise går også til svømning. De følges altid ned til svømmehallen og hjem igen. Ida og Louise bor tæt på hinanden. Det synes de er dejligt. Sidste sommer var Ida med Louise på ferie. Hele hendes familie var med. De var i Paris. Paris er hovedstaden i Frankrig. Hotellet var meget stort og lækkert. Det havde en swimmingpool. Alle børnene hoppede rund i poolen hele dagen. Louises mor kalder dem vandhunde.

O

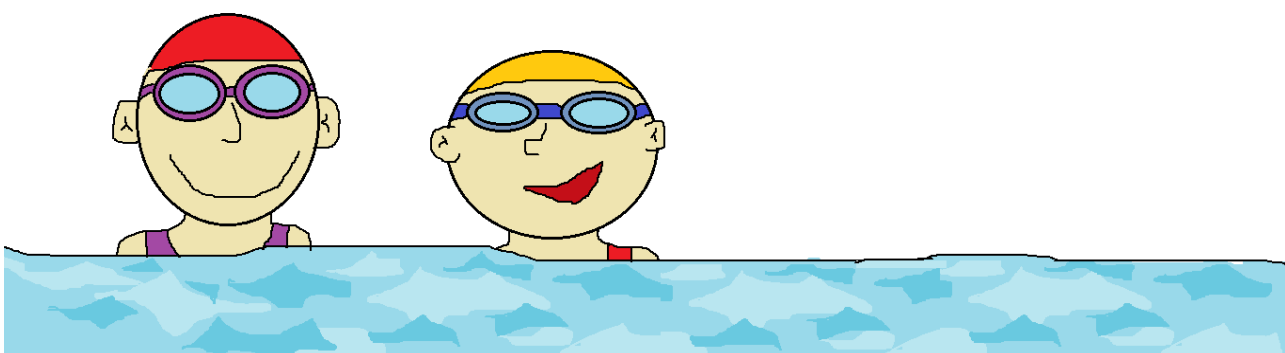
= **Udsagnsled**

- man kan sætte **jeg** foran.
- Det er **ALTID** et udsagnsord

X

= **grundled**

- Passer sammen med udsagnsleddet.
- Sætningens "hovedperson"
- **Spørg:** Hvem gør det udsagnsleddet beskriver?

Komma

Når man har lært at finde udsagnsled og grundled, kan det være nemmere at finde ud af, hvor KOMMA skal sættes.

Man bruger komma mange steder i en tekst.

Opremsnings-komma

Hvis man remser flere ting op i en sætning, skal man sætte komma i stedet for "og".

Ib købte mel og mælk og æg og brød og sukker.

Ib købte mel, mælk, æg, brød og sukker

Hov!

Det sidste "og" skal blive uden komma.

Ret sætningerne, så det bliver til opremsnings-komma.

Mie elsker is og slik og jordbær: _____

Lise fra 6. klasse er både sød og sjov og klog: _____

I posen er der vingummi og lakrids og skum: _____

Marcus har været i Frankrig og Spanien og Norge og Island: _____

Bo har ryddet op og støvsuget og vasket vinduer: _____

Komma

Sætnings-komma

Komma sætter man i en tekst, så læseren kan få en lille pause og læse sætningerne rigtigt. Komma deler sætninger og punktum stopper sætninger.

Start med at finde udsagnsled (O) og grundled (X). Hvis der er to af hver, skal der være et komma imellem de to par.

FX Musen spiste så meget ost, at den fik ondt i maven

X

O

X

O

1. Gå sammen med en makker.
2. Læs sætningen højt for hinanden
3. Sæt O og X i teksten
4. Sæt komma (hvis der skal være et)

O

Udsagnsled:

- Altid udsagnsord

- Man kan sætte

JEG foran

X

Grundled:

- Spørg: Hvem gør det?

Vinden blæste så meget at taget faldt af.

Maria elsker at lave mad og vaske op.

Alle fårene var på marken men det ene løb væk.

Vil du ikke stå stille så jeg kan tage et billede?

Søren sagde at Fie ikke måtte være med.

Hun ville ikke bade for vandet var koldt.

Biord

I de fleste sætninger er der også biord.

Biord: Biord er ord, som hjælper til med at beskrive hvor, hvornår og hvordan noget sker/er.

Der er forskellige biord:

Tids-biord:

dengang, snart, bagefter, tidligere

Sted-biord:

her, deroppe, herhen, herinde, der

Spørge-biord:

hvor, hvornår, hvorfor, hvordan

Andre biord:

nemlig, ellers, desværre, måske

Kan du finde andre spørge-biord? Skriv dem her:

Biord

Læs biordene. Sæt streg til den kasse, som det hører til. Fortæller det noget om tid eller sted? Er det et spørge-ord eller noget andet?

Bagved	Tids-biord
Gerne	Sted-biord
Hvorfor	Spørge-biord
simpelthen	Andet biord
Nu	
altså	
senere	
Udenfor	
Hvorhen	
selvfølgelig	
engang	
foran	
før	

Her er nogle udsagnsord, navneord, tillægsord og biord. Sæt dem sammen til sætninger. Der skal være mindst et ord fra hver kasse i hver sætning. Du må gerne tilføje flere ord selv (fx en, et, den, osv.)

Udsagnsord	
er	dufter
gør	løber
står	sover
	ser går
sover	har
	vipper
hører	
	kravler

Navneord	
Hund	elefant
	vulkan
bord	bog
have	blomst
træ	mand
bille	kanin
snemand	

Tillægsord	
	varm
god	hurtig
grøn	flot
Grim	lille
langsom	
	rød
stor	
	fløv

biord			
bagved	da	hvorfor	altså
	der	hvorhen	
	måske	altid	nu
gerne		over	senere
	før	her	dengang

1) Der går en stor grim elefant bagved en lille langsom mand .

2) _____

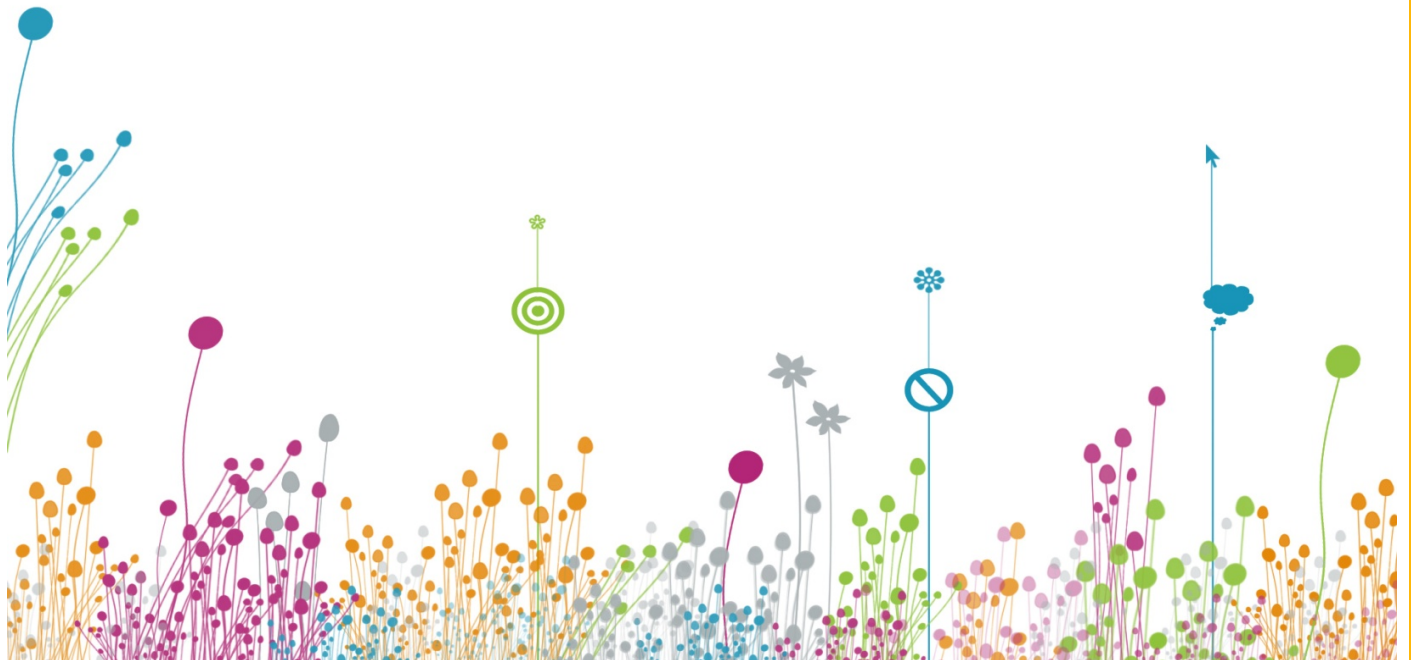
3) _____

4) _____

5) _____

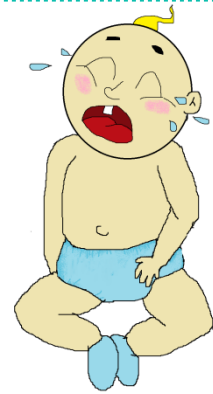
6) _____

Gør sætningen bedre med tillægsord

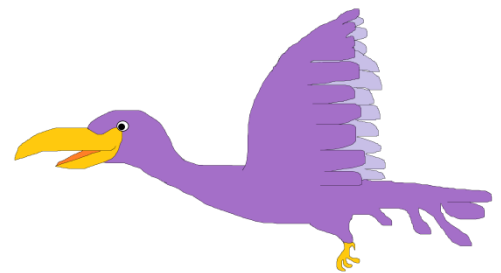
1) En baby skriger:

En lille tyk grædende baby med stor ble
skriger højt og larmende

2) En mand løber:

3) En fugl flyver:

4) En løve brøler:
